

Over Sophia en PanSophia. Rede uitgesproken bij de opening van de academie op 6 september 2008

Over Sophia en PanSophia. Over Sophia en PanSophia. Rede uitgesproken bij de opening van Academie PanSophia en boekpresentatie Van Sophia tot Maria op 6 september 2008 te Driebergen.

Het is feest vandaag. We hebben niet één maar twee geboortes te vieren: de geboorte van een boek over Sophia. En de geboorte van haar 21e eeuwse dochter PanSophia. Ja, vandaag is het dubbel feest. In deze voordracht zal ik kort schetsen hoe het tot de wedergeboorte van Sophia in boek en in academie gekomen is. De eerste baby die naar Sophia en PanSophia vernoemd is, is vandaag in ons midden. Deze Sophia is de dochter van Lara en Dick. Hoe symbolisch. Sophia is de koningin van hemel en aarde. Zij dook onder en werd een schaduw van zichzelf. Maar zij komt altijd weer boven. Zij komt terug. Vandaag vieren wij na een ijsskoude winter de nieuwe lente. Die zij zelf heeft aangekondigd.

Waarom een lege zetel? Op het podium ziet u een lege zetel staan. Ooit troonde Sophia als vrouw van de allerhoogste in de tempel van God en Sophia te Jeruzalem. In 622 v. Chr. wordt Sophia na een lange strijd definitief haar tempel uitgezet. Met haar verdwijnt haar mystieke en visionaire geheime kennis, haar oerwijsheid. Vrijwel direct hierna wordt de tempel te Jeruzalem verwoest en gaat Sophia heen. Allerlei verhalen over haar verblijfplaats doen in de joodse traditie de ronde. Sommigen zeggen dat zij terug naar de hemel is gegaan. Anderen zeggen dat zij met de joden mee op ballingschap is gegaan, naar het buitenland. Weer anderen zeggen dat zij staat te huilen en te klagen bij de Klaagmuur of westelijke tempelmuur, de muur waar Barak Obama laatst een wensbriefje in stak. En er is een groep die stelt dat zij zich heeft teruggetrokken in de woestijn. Dat is de groep van christelijke priesteressen die Sophia inmiddels Maria zijn gaan noemen. Het zijn de Marianieten, over wie kerkvader Epiphanius zo negatief en verontwaardigd schrijft. Zij wagen het zelfs de vrouw van God boven God zelf te stellen, zegt hij boos. Zij bakken brood en koeken voor haar en versieren een troon met een kleed en bloemen. Zij weten dat Sophia tijdelijk is ondergedoken. Daarom laten ze bij hun bijeenkomsten altijd een stoel vrij. Ze wachten op het moment dat ze terugkeert. Ze verwachten haar. Dan zal, zo zeggen ze, een nieuwe periode van Geest en vrede en eenheid aanbreken. Je leest het ook in *de Openbaring van Johannes*: het is wachten op de achtste dag, op de neerdaling van het hemels Jeruzalem op aarde, op een nieuw en door Sophia of Geest zelf aangekondigde tijd van Geest en eenheid.

Hoe is het gekomen tot dit Sophia-boek? De zwangerschap van dit boek duurde 33 jaar. Want 33 jaar geleden ontmoet ik als jonge geschiedenisstudente prof. dr. Gilles Quispel, hoogleraar geschiedenis van het vroege christendom aan de Rijksuniversiteit te Utrecht en nestor van de gnosis. Hij krijgt bekendheid doordat hij in 1952 met hulp van de Zwitserse psychiater Jung codex of boek een van de dertien bij Nag Hammadi teruggevonden boeken aankoopt. In 1956 verricht Quispel een tweede heldendaad. Het lukt hem om met hulp van koningin Juliana, die geïnteresseerd is in de teruggevonden teksten, een kopie van een boek uit codex twee, namelijk *het evangelie van Thomas*, te verwerven. Hij is net op tijd uit Egypte weg, want direct hierna breekt de zesdaagse oorlog tussen Egypte en Israël uit. Zijn vertaling en commentaar worden uitgegeven en dit levert hem wereldwijde bekendheid op. Volgens Quispel is een aantal gezegden van Jezus in deze losse verzameling van spreuken echt en rechtstreeks afkomstig uit de oergemeente te Jeruzalem. De gezegden van Jezus uit Thomas zijn dus van voor het jaar 50. Hiermee gooit hij de knuppel in het hoenderhok. Want dit

betekent dat delen van Thomas veel ouder zijn dan de canonieke evangeliën zoals zij opgenomen zijn in het nieuwe testament. Quispel krijgt met name in eigen land veel weerstand. Maar hij gelooft onwrikbaar in de joodse achtergrond van de gnosis of geheime kennis. Hij gelooft onwrikbaar in de ouderdom van sommige gnostisch-christelijke teksten. Hij gelooft onwrikbaar in het partnerschap van God en Sophia en de hemelse androgynie die zich op aarde spiegelt in de heiligheid van het huwelijk of de verbinding van man en vrouw en de verbinding van het mannelijke en vrouwelijke in ieder mens. In Thomas lees je in Logion 22:

Als jullie de twee één maakt

en als je het mannelijke en het vrouwelijke één en hetzelfde maakt,

zodat de man niet meer een man is en de vrouw niet meer een vrouw...

dan zullen jullie ingaan tot het Koninkrijk (Ev.v.Thom. NHC II.2.22).

Volgens Quispels tegenstanders zijn deze woorden van Jezus niet echt: het moet een verwording zijn van de oorspronkelijke boodschap. Het christendom kan geen esoterische mysteriegodsdienst zijn. In het Sophia-boek leest u het tegenovergestelde.

Gilles Quispel. Gilles is daarom de eerste die aan de wieg van dit boek staat. Hij geeft in 1975 – nu 33 jaar geleden – een lezing in de stad waar ik geschiedenis studeer, de domstad Utrecht. Hij is overtuigd van het belang van Sophia, de vrouw van God in het oerchristendom. En... ik was verkocht, zo schrijf ik in het nawoord van het vandaag ten doop gehouden boek. Daarna heeft Sophia de rode draad door mijn werkzame en privéleven geweven. Dat ging niet vanzelf. Pas tijdens het twee jaar durende schrijven aan dit boek leken alle losse puzzelstukjes eindelijk op zijn plaats te vallen. Wat heeft Sophia een geduld met mij moeten hebben om mij als wetenschapper en als mens over de streep te trekken, het moederland in. Zo heeft zij mij de weg naar de Moeder doen terugvinden. Ik, die zo traditioneel was opgeleid dat mij bij het horen of lezen van het woord ‘godin’ uit afschuw de haren te berge rezen. Onwetenschappelijk vond ik die godin-aanhangsters. De godin was toen voor mij niets meer dan een kleffe zweverige mythe, een stokpaardje van amateuristen, en zeker geen historische werkelijkheid.

Een vreemde eend in de bijt. Ik voel mij vreemd tussen de theologen. Een historicus denkt in ontwikkeling, groei en verval, in processen, schetst in grote impressionistische lijnen en houdt zich ook bezig met de psychologische evolutie van de mensheid. De theologen die mij les geven denken anders: zij zijn tekstgericht. De tekst is heilig; de historische achtergrond waarin de mens van vlees en bloed tot leven komt en een plaats krijgt in tijd, milieu en cultuur, is minder belangrijk. Ik ben in een andere bloedgroep beland. Ze lijken alleen te zien wat dat vreemde geschiedenseendje allemaal niet kan. Behalve Gilles. Hij ziet meer in die buitenstaanster, die wezenlijk geïnteresseerd is in die bijzondere oerchristenen die zeggen dat Jezus geheime inwijdingskennis brengt en een moeder heeft die Sophia heet. Dat ik na 33 jaar tasten en zoeken eindelijk uit mijn eigen schaduw treed, hier nu mag staan en aan u het nieuwe Sophia-boek mag presenteren waarin Sophia op haar beurt uit haar schaduw treedt, dat is voor mij een kroon op een soort levenswerk.

De weg kwijt. Maar een ding is redelijk zuur: het pad waarop Gilles mij leidt, blijkt vol met voetangels, klemmen en doornen. Tijdens de tocht ben ik diegene om wie alles was begonnen

kwijt geraakt, Sophia. Achteraf kun je zeggen dat ik in het proefschrift de traditionele weg heb gevolgd van de overwinnende kerk en theologie. Dit, terwijl ik wel degelijk wist waar ik moest zoeken om de verliezers te vinden. Ik voelde wel dat binnen die groep verliezers de groep verliesters uitermate groot was. Maar groot in die tijd was ook de angst om onwetenschappelijk te zijn en stokpaardjes te berijden. Zelfs bij de kritische vrouwenstudies. Gilles stond alleen in zijn opvattingen over de vrouwvriendelijkheid bij sommige gnostici die gebaseerd was op de hemelse androgynie van God en Sophia en hun kinderen. Hij stond alleen en kreeg zelfs bij vrouwenstudies geen bijval. In die tijd leken die verliezers zo marginaal en zo onbetekenend; ze werden in de teksten van hun bestrijders negatief afgeschilderd. Aanvankelijk geloof je de kerkvaders die hen bestrijden op hun woord. Je trapt erin. Alle bronnen van die zogenaamde 'kettters' zelf, zijn met opzet weggemaakt. Je moet het doen met de bronnen van de tegenstanders om de verliezers in beeld te krijgen. In dit boek komen in het voorlaatste hoofdstuk de aanhangsters van Sophia in vlees en bloed naar voren. Hun denkbeelden over God en Sophia worden systematisch gereconstrueerd aan de hand van de gegevens van hun tegenstanders. Dit boek toont aan dat wat die zogenaamde 'kettters' beweren geen verwording is van Jezus' boodschap over zijn Vader en Moeder in de hemel; maar dat zij in een oeroude mystieke joodse traditie staan die verbonden is met de eerste tempel, de tempel waarin God nog samenwoont met zijn Sophia. Dit boek toont aan dat Jezus en de zijnen in de theologie van de eerste en niet die van de vrouwvijandige tweede tempeltheologie staan, waarin de priesters Jahwe als enige naar voren schuiven en de teksten vanuit deze agenda herbewerken. Het heeft drieëndertig jaar geduurd voordat ik de informatie van de bestrijders van de vermeende kettters op een wetenschappelijk verantwoorde wijze heb weten om te draaien en heb weten uit te leggen in het voordeel van de zogenaamde kettters: in het voordeel van priesteressen van Barbelo of Sophia; in het voordeel van Simonianen, aanhangers van Simon en zijn Helena of Sophia uit Jezus' tijd; in het voordeel van de profetessen rond Marcus de magiër, die door hun tegenstanders voor dom en naïef en voor seksmaniakken en nog veel ergere dingen worden uitgemaakt.

Even nog terug naar Gilles: hoe vrouwvriendelijk hij wetenschappelijk gezien in zijn tijd ook is: voor zijn leerlingen is hij uiterst autoritair en streng: en voor mij als zevende directe leerling en promovendus uit de door hem gestichte Utrechtse school, als buitenstaander, als jongste en als enige vrouw al helemaal. Het is misschien omdat ik bij onze besprekingen bij hem thuis altijd met wasmanden vol boeken aankom, dat hij mij bij de promotiecommissie introduceert als 'de huisvrouw uit Den Haag'. Hij staat iemand die zich van leerling tot gezel ontwikkelt en nog lang geen meester is, geen enkele vrijheid toe. En steeds verder verdwijnt Sophia uit beeld. En steeds meer raak ik het spoor naar Sophia en naar de kern van die innerlijke kennis of gnosis waar alles om begonnen is, bijster. Tien jaar promoveren en twee prachtige zonen verder, blijkt de prijs bijna te hoog. Ik verdroog innerlijk en voel me steeds onvruchtbaarder en kleiner worden. Na de promotie krijg ik ook werkelijk een miskraam, terwijl ik zo gehoopt heb op dat derde kind, die dochter. Ik word geplaagd door de ene ramspoed en jobstijding na de andere. Zijn dat de vruchten die ik mag oogsten? De missie lijkt mislukt en ontgoocheld stop ik gedurende enkele jaren met studeren.

De tweede figuur die aan wieg van dit boek staat. Achteraf is er één iemand die me met een grote helderheid van geest, de weg terugwijst naar de verliesters. Op een lezing over gnosis en ascese in Bilthoven wijst zij me er terecht op dat ik de kern van de zaak uit het oog verloren ben. Het is niemand minder dan prinses Juliana. Zij heeft mij als een soort koninklijke aardse Sophia herinnerd aan haar hemelse collega: de koningin van de hemelen en de engelen, Sophia. Herinnerd aan Sophia's gnostisch-christelijke priesteressen, die in dit boek na zeventien eeuwen laster van kerkvaders en theologen die de kerkvaders hun op hun gezag

geloven, eerherstel krijgen. Zij voegt me in de pauze van de lezing over de wereldontkennende en hun lichaam en de stof hatende asceten toe, dat mensen die de waarde van hun lichaam en het stoffelijke ontkennen, niet wijs zijn. Sophia niet kennen. Dus die onwijsheid slaat in haar visie ook terug op degene die de asceten onderzoekt en voor het voetlicht brengt. Ik ben met stomheid geslagen en kan geen woord meer uitbrengen.

De weg verder de diepte in. Maar ook daarna gaat de afdaling in de onderwereld verder. Achteraf zijn er momenten geweest dat Sophia aan mijn deur heeft geklopt; zoals toen ik een lezing gaf over Maria Magdalena en *het evangelie naar Maria*. Maar ik durfde niet gehoor te geven. Ik was en bleef die vreemde historische eend in de theologische bijt en vond, dat ik wanneer ik niet echt het overzicht had, geen recht van spreken had. Was ik toen maar gewoon in vertrouwen begonnen. Ik weet nu dat je alleen maar hoeft te beginnen en dat er hulp komt als je erom vraagt. Volg niet mijn slechte voorbeeld door te lang te wachten met beginnen. Begin. Was ik toen maar gewoon begonnen. Want... wie beschreef die andere kant van de vaderlandse medaille? De kant van de verliesters, van de vrouwen, die het onderspit dolven? Wie toonde aan de hand van gegevens van tegenstanders aan dat er vrouwelijke evangeliën en teksten circuleerden in de kringen van gnostisch-christelijke priesteressen? Dat zij niet dom en naïef waren, maar hoog opgeleid en naar moederlandse gewoonte fysieke eenwording aan geestelijke eenwording vooraf lieten gaan? Wie herstelde de vrouwelijke apostelen, profeten en evangelisten in ere? Ik niet. Want hen aandacht geven, dat leek niet mogelijk omdat er niet voldoende bronnen beschikbaar waren.

Over naar de derde figuur. De grote doorbraak staat op het conto van de derde persoon, die als een ware vroedvrouw aan de wieg van dit boek staat. Zij is de grondlegster van de nieuwe wetenschappelijke methode die ik zowel in *Van Venus tot Madonna* als in *Van Sophia tot Maria* heb gebruikt. Het is de Duitse filosofe en oprichtster van vrouwenstudies in Duitsland: Dr Heide Göttner-Abendroth. In 1983 zegt zij haar baan aan de universiteit van München op en richt zich vanuit haar specialisme methodologie en theorievorming gedurende tien jaar op het formuleren van een wetenschappelijk fundament voor de studie naar matriarchaten. Zij sticht een nieuwe tak van wetenschap: het matriarchaatonderzoek. Deze heeft zich de laatste twintig jaar sterk ontwikkeld, mede door (1) archeologische vondsten van grote hoeveelheden vrouwelijke of Venuskunst en talloze apocriefe teksten, (2) door nieuwe wetenschappelijke dateringstechnieken, (3) door de zeer recente deelname van vrouwen aan de academische wereld en (4) door de digitale communicatiemiddelen. In 2003 vindt het eerste wereldcongres voor matriarchaatonderzoek in Luxemburg plaats. Het draagt de titel ‘Maatschappij in Balans. Een nieuw millennium, een nieuwe wetenschap, een nieuwe politiek’.

Matriarchaatonderzoekers uit Afrika, Azië, Amerika en Europa ontmoeten elkaar en vertellen over hun veldwerk. In 2005 is een volgend congres georganiseerd, in Texas.

Over matriarchaten. Vaderlandse vooroordelen omtrent de definitie. Göttner herdefinieerde het begrip ‘matriarchaat’ vanuit ‘mater’ en ‘archè’ of ‘moeder’ en ‘begin’. ‘Archè’ of ‘begin’ krijgt pas later de betekenis van heerschappij. Wie staat er aan het begin: de moeder of de vader? Wel: diverse wetenschappen geven het aan, de biologie, archeologie en de kunstgeschiedenis: de moeder staat aan het begin; het moederschap is bekend vóór het vaderschap. Maar dat ziet niet iedereen zo. Sla voor de aardigheid Van Dale erop na. Daar lees je in de edities van 1984, 1995, 1999 en 2005 bij matriarchaat alleen die tweede definitie: “een matriarchaat is een maatschappelijk bestel waarbij de (gehuwde) vrouwen en met name de moeders een overheersende rol hebben.” Deze tweede definitie ontbreekt bij het patriarchaat. Bij Van Dale heersten tot voor kort niet de vaders maar de moeders. Deze negatieve invulling van het begrip ‘matriarchaat’ zet in Nederland nog steeds de toon.

Daarom is er een onterechte aversie tegen dit woord. Het matriarchaat als een vaderlandse karikatuur van een stelletje Kenau's. Dit is nu juist wat een matriarchaat niet is.

Wat is een matriarchaat dan wel? Een matriarchaat is een samenleving waarin de stammoeder en de vrouwen een gerespecteerde en centrale positie vervullen. Zij geven leiding zonder te overheersen. Deze moderne definitie is gebaseerd op onderzoek in oude en hedendaagse matriarchale samenlevingen. Balans is het sleutelwoord. Er is balans tussen mens, dier, plant en mineraal. Balans tussen geslachten, generaties en maatschappelijke groepen. Men leeft in balans met zichzelf, de voorouders, de naaste familie- en clanleden, de natuur en de kosmos. Men ervaart een verbinding tussen alles wat leeft en is. Hier zijn egaliteit en democratie. Geen incest, verkrachting, agressie, huiselijk geweld en grootschalige oorlogen. Er is vrijheid voor jong en oud, ook op seksueel gebied. Homoseksualiteit en transseksualiteit worden positief bejegend. Er is ruimte voor alles en allen in de eigen eigenheid. Het matriarchaat krijgt een op wetenschappelijk onderzoek en níet op vooroordeel gebaseerde ruime en onbelaste definitie. Andere benamingen zijn moederculturen of godinculturen. Terug naar de moeilijke persoonlijke weg tot Sophia.

De doorbraak. Het dieptepunt van mijn vrije val de onderwereld in, valt op 24 augustus 2004. Dan krijg ik een zwaar auto-ongeluk. Daarna heeft -zo schrijf ik in het nawoord van *Van Venus tot Madonna*- mijn leven een andere wending genomen. Eindelijk is er die vastberadenheid om een onderzoek van jaren vast te leggen. En pas na dit innerlijke besluit begint de terugweg omhoog en krijg ik eindelijk de wind in de zeilen. In oktober 2004 bezoek ik Berlijn, dan nog steeds wankelig en duizelig van de drie keiharde klappen tegen de rechter-, de linker- en weer de rechtervanrail. En met dan nog maar één arm in gips en mitella. Los van de ontmoeting met Inanna en Ishtar en de manshoge of mag ik zeggen vrouwshoge voormoederbeelden uit Ain Gazal in Jordanië die tijdens het aanleggen van een snelweg bij de hoofdstad Aman onlangs zijn teruggevonden, zijn daar in een stille boekhandel met Göttner's werken over oude en eigentijdse matriarchaten, de documentatie over de conferentie in 2003 met info over het mondiale matriarchaatonderzoek en haar website met links naar andere onderzoekers. Nu pas krijg ik het instrumentarium in handen om op wetenschappelijk verantwoorde wijze het moederland opnieuw in kaart te brengen. En zo ben ik die ontdekkingsreiziger geworden die beladen met een loodzware vaderlandse rugzak aan theoretische boekenkennis de reis in het terra incognita van het moederland is begonnen.

De weg omhoog. Wat is dat spannend en uitdagend. Reizen worden speurtochten, waarop ik als een detective te werk ga. Musea, beelden, foute onderschriften bij beelden, boeken. De stroom van informatie die toen op gang kwam, droogt nooit meer op. Plots ligt de wereld open vol wonderen en vrouwelijke vruchtbaarheid. Ik voel me als Alice in Wonderland. En wonderlijk genoeg heb ik na de definitieve keuze om het moederland op de landkaart van ons bewustzijn te krijgen, zowel in mijn werkzame als mijn privé-leven nauwelijks meer tegenwind ervaren, maar alleen die zachte en lieflijke bries als steuntje in de rug. Sophia houdt zich dan nog even versluierd op de achtergrond. Maar zij grijpt de kans die zij ten langen leste krijgt met beide handen aan. Haar eigenwijze dochter heeft eindelijk het kompas en de koers gevonden om een lege landkaart opnieuw in te vullen. De spannende ontdekkingsstocht levert als eerste van *Venus tot Madonna* op, waarin ik godinculturen vanaf de oude steentijd tot aan het christendom verken. En nu is daar als tweede *van Sophia tot Maria*. Dit boek is in wezen een uitwerking van de laatste twee hoofdstukken uit *van Venus tot Madonna*. Maar nu niet met bijlagen, noten, register en literatuurlijst op internet: nee, alles is in het boek opgenomen. Bedankt A3 boeken van uitgever Adrie Beyen. Tot zover over de

drie mensen die aan de wieg staan van dit boek: Gilles Quispel, Juliana en Heide Göttner Abendroth.

Aandacht voor het Sophia-boek. Het is tijd om de verwoeste tempel van Sophia opnieuw op te bouwen en haar oerwijsheid opnieuw terug te vinden. In dit Sophia-boek vindt u de bouwstenen en wordt u uitgenodigd de stenen van uw gading te kiezen, zodat u in uw hart een plaats of zetel voor Sophia, de universele God de Moeder, die in het westen Sophia genoemd wordt, kunt vrijmaken. In het boek heeft Sophia dit willen onthullen. Zo heb ik het tijdens het onderzoek en schrijven iedere keer weer ervaren. Zij heeft zich willen onthullen. Eindelijk is de tijd rijp.

De opbouw van de zuilen De tempel van Sophia telt zeven zuilen. Iedere zuil is gegrondvest in het moederland. Uit die tijd stammen de oude mythen die gaan over eenheid en balans tussen het vrouwelijke en mannelijke, de androgynie. Die mythen komen uit Egypte, India, Griekenland en heilige teksten van joden- én christendom. In *Genesis* vers 1 scheert Sophia als Gods Geest of als Begin over de wateren. En iets verderop scheppen God én Sophia samen een manvrouwelijke mens. Want hoe kan een mannelijke God in zijn eentje een manvrouwelijke mens scheppen? Daar heeft hij zijn betere wederhelft Sophia voor nodig. Deze passages over God en Sophia stammen uit oudere tijden waarin de mens het androgyn-goddelijke nog in zichzelf aanwezig weet: het goddelijke is nu nog steeds immanent, dus in de mens ingeboren en te bereiken. Maar bovenop die zware ronde moederlandse stenen van eenheid en androgynie komen de lichtere en naar de hemel reikende bouwstenen die later in het vaderland aan de tempel worden toegevoegd. God en mens worden nu uiteengehaald. Een nu als mannelijk ervaren God is ver weg; hij is transcendent. In die hoge en verre hemel is hij alleen. Hij heeft geen vrouw meer die tussen hem en de mensheid bemiddelt en zich om de mens bekommert. Laat staan de mensheid redt. Dat doet zijn enige zoon; maar ook die vermag niet veel zonder zijn vrouwelijke evenbeeld of tegenhanger, zijn Sophia-kant. Het ziet er naar uit dat in deze tijd de Sophia van Christus actief wil worden.

Sophia en haar dochter. In haar afdaling naar de aarde manifesteert Sophia zich op verschillende niveaus. Er zijn dus talloze Sophia's. Zij vormen samen een eenheid. Zij zijn aspecten of dochters van de hoogste Sophia. In de apocriefe teksten die onlangs bij Nag Hammadi zijn opgegraven komen deze Sophia's voor in tal van schuilnamen die alle met kennis of noein of weten te maken hebben: Ennoia, Epinoia, Pronoia, Protennoia. In deze christelijke teksten is Sophia de vrouw van de allerhoogste, die afdaalt en de mensheid opwekt uit onwetendheid en onbewustzijn. Met opzet brengt zij de mens in slaap; brengt zij hem/haar in duisternis. Want zij weet dat licht en duisternis bij elkaar horen en dat je beide nodig hebt om door de wrijving tussen licht en duisternis vanuit de dualiteit tot inzicht en bewustzijn te komen, tot het koninkrijk in je. In de gnostisch-christelijke Sophia wordt een ouder immanent godsbeeld herenigd met een later transcendent. Hiermee kan een scheefgegroeid vermannelijkt gods-, mens-, en wereldbeeld rechtgetrokken worden.

Het oudere testament of de theologie van de eerste tempel. Waar komt dit oudere tweezijdige duale en manvrouwelijke of androgyn godsbeeld vandaan? Dat zit zo: er is een periode die aan het oude testament voorafgaat. In dit oudere testament kent men God én Sophia. Dit is de theologie van de eerste tempel. Men spreekt tegenwoordig naar de nieuwste theologische inzichten van inclusief monotheïsme. Dát is de vroeg-joodse religie van oud-Israël. De allerhoogste of El en zijn Sophia hebben meerdere zonen en dochters, maar als voornaamste geldt in oud-Israël hun zoon Jahwe, die als partner hun dochter Sophia heeft. Samen wonen zoon Jahwe en dochter Sophia in de tempel te Jeruzalem. In die tempel schenkt

zij de ingewijde koningen en priesters en priesteressen haar geheime en mystieke kennis: hoe uit de dualiteit tot balans en eenheid te komen. Later vervangen joodse filosofen de naam Jahwe door die van de Logos, of het woord. En ook die Logos heeft een vrouwelijke of Sophia-kant. Je ziet hier hoe de allerhoogste Sophia moeder is van Jahwe en de Logos. Maar tevens heeft zij een dochter die echtgenote van Jahwe en de Logos is. Sophia wisselt vaak van rol en gedaante: dat maakt haar uiterst mysterieus en moeilijk grijpbaar: maar wanneer je haar kunstje doorkrijgt, is het gezamenlijke optreden van Moeder en dochter Sophia zo klaar als een klontje. Het vrouwelijke biedt het mannelijke een zichtbare vorm. Is het mannelijke onzichtbaar als wil of denken of gedachte, dan zorgt het vrouwelijke voor de zichtbare en aardse manifestatie, voor de vorm of het huis: weer zo'n handigheidje om haar en de haren te herkennen. Het boek onthult de trucjes van Sophia om zich te verhullen en verbergen. Want echt weggeweest is ze nooit: ze dook onder en ging incognito en daarna hebben we haar simpelweg niet meer herkend.

Er zijn in feite vier testamenten. Er is dus een ouder testament of eerste testament van het inclusieve monotheïsme; er is het oude of tweede testament dat bol staat van het later toegevoegde exclusief monotheïsme van de Jahwe-alleenbeweging of de theologie van de tweede tempel; daarna is er het nieuwe testament of derde testament. Zorgvuldig geselecteerde teksten zijn in de Romeinse canon opgenomen als de zogenaamde canonieke teksten. Maar ook hier is Sophia net als in het oude of tweede testament in verborgen beelden en geheimtaal aanwezig. De inclusieve traditie van zowel het joden- als het christendom verdwijnt ondergronds. Maar we groeven ze op, die apocriefen uit zowel de inclusief joodse traditie als uit de inclusief christelijke traditie. De tijd voor het vierde testament breekt nu aan; de tijd waarin men canonieke teksten naast en samen met de apocriefe teksten leest. Sterker nog: aan de hand van nu niet meer als minderwaardig of vulgair beschouwde apocriefe teksten valt Sophia juist terug te vinden in de canonieke teksten. Het is tijd voor een vierde testament; het is tijd voor integratie van het vrouwelijke in het godsbeeld van joden en christenen en daarna van moslims en moslima's. Dit omdat de oudste tradities van de islam uit het joodse-christendom afkomstig zijn en Mohammed door joden en joodse christenen uit de inclusieve traditie onderwezen werd.

Sophia weeft de onderlinge draad van verbinding. Weet dat elke wereldgodsdienst – hoe vrouwvijandig de traditie deze ook gemaakt mag hebben – wortelt in de kennis van het moederland, in die van de aarde- of natuurreligie. Sophia weeft een onderliggend patroon van verbondenheid en eenheid. Tussen oudere natuurreligies en latere wereldreligies. Tussen de wereldgodsdiensten onderling. Tussen de verschillende groepen binnen elke wereldgodsdienst. Zij weeft de onderliggende draad van eenheid.

Een nieuwe tijd. Apocriefen én canonieken geven het aan: Sophia kondigt een nieuwe tijd van Geest aan. Ook uit canonieke teksten blijkt dat Jezus tal van geheimen nog niet geopenbaard heeft omdat de mensen uit zijn tijd nog niet zover zijn. Die taak is weggelegd voor diegene die hij als helpster en troosteres op het Pinksterfeest stuurt: de heilige Geest oftewel Sophia. In Johannes hfdst 14 vers 26 zegt Jezus: 'Zij zal jullie alles laten begrijpen wat ik jullie gezegd heb'(Joh. 14:26). Wanneer zij zich zal openbaren zal stof zich bewust worden van geest. Dit is de wezenlijke betekenis van het koninkrijk in u. In de dertiende codex boek 1 is er de tekst: de Drievormige Eerste Gedachte: Hier zingt Protennaio of Sophia: *...luister naar mij, luister naar de taal van de Moeder van jullie genade... (44). Ik hield mij verborgen in hen allen tot de tijd dat ik mijzelf mocht openbaren (NHC XIII.1, 44 en 49).* Die tijd lijkt nu aangebroken.

Van Sophia naar PanSophia. Dit is het moment om de stap uit het verleden naar het heden te maken. De stap van Sophia naar PanSophia. Na het uitkomen van *Van Venus tot Madonna* in 2006 komen er veel reacties. Op de website die zomer 2007 de lucht in gaat, doe ik een oproep het moederland te herinneren en vervolgens met de positieve verworvenheden van moeder- en vaderland mee te bouwen aan mensland. Tallozen reageren. Tijdens lezingen begin ik met: misschien wisten jullie het goede nieuws nog niet. Maar in het nieuwe millennium is een nieuwe tak van wetenschap ontwikkeld, het matriarchaatonderzoek waarmee we de verborgen Moeder en het moederland kunnen herontdekken. Je kunt haar terugvinden (1) in de resultaten van het matriarchaatonderzoek, (2) in de recentelijk opgegraven Venuskunst, (3) in recentelijk opgegraven teksten op diverse plaatsen in Israël, bij Qumran en bij Nag Hammadi en (4) in moderne mondiale moederculturen, die talloze alternatieven bieden voor problemen waar men nu wereldwijd mee kampt. Ik schets in zo'n lezing een beweging van moederland met kleinschaligheid, grootfamilie en respect voor plant, dier en mens, met harmonie en overvloed via een geleidelijke overgang van duizenden jaren naar het vaderland, waarin het individu zich losmaakt uit de cocon van de grootfamilie en zich een eigen weg door een zich steeds verhardende wereld baant. Een wereld van schaarste. Aan water, aan voedsel, aan energie, aan kennis en boeken, aan menselijkheid, zorg en liefde. Plots is daar nu vanuit een wetenschappelijk fundament een alternatief voor de huidige maatschappij.

Ontevreden en bezorgd. Wat is de verwondering en opluchting groot in de zin van 'dat heb ik altijd al gevoeld en geweten'. Maar tegelijk komen andere gevoelens los. Mensen staan op en klagen over de waan van de dag en de tijd. Het slechte niveau van het onderwijs, de verloedering in de media, op radio en tv, over commercialisering en verharding van de zorg; dat er geen vrijheid meer is maar slechts regelzucht, verambtelijking en bureaucrativering. Ze klagen over onvruchtbaarheid door het pilgebruik, over de toename van ziekten waaronder kanker. Over zelfdoding en depressiviteit onder de mensen. De mensen klagen. Steen en been.

Moed inspreken. Ik probeer ze moed in te spreken en zeg: wat we ooit gekund hebben kunnen we nu weer. Als schrale troost haal ik een klein en onooglijk schriftje uit mijn koffer en zeg: zet je naam in dit schriftje en als de tijd rijp is neem ik contact met je op. Ik ben een wetenschapper, geen actievoerder, laat staan een politicus. Maar ik weet een ding: wat we ooit konden, kunnen we nu weer. Misschien kom ik ooit bij je terug en klop ik aan je poort.

De start van PanSophia. In juni 2007 komt op een lezing een groep vrouwen naar mij toe waaronder Paula van Kersbergen, Petra Koeleman-Warmerdam en Maria Leuwener. Samen vormen wij nu het dagelijks bestuur van de stichting in oprichting. Om hun wijsheid en inzicht van toen ben ik nog altijd dankbaar. Zij zien het samengaan van wetenschap en sacraliteit als de missing link en bieden aan mij als groep te helpen. Dat is ook de formule van PanSophia geworden: de combinatie van nieuwe wetenschap met oude sacraliteit. Dat is het verschil met gender- en vrouwenstudies: dat men daar het sacrale en spirituele buiten beschouwing laat. Deze leemte wil academie PanSophia opvullen. Nadat die groep in juni naar me toe kwam is de bal gaan rollen. Ik heb allen die ooit hadden laten weten mee te willen helpen aan de opbouw van mensland, digitaal aangeschreven en uitgenodigd. Wij zijn samengekomen op 15 augustus 2007 Maria Hemelvaart- ongeveer een jaar geleden. Een groep van ca 30 mensen heeft besloten samen te gaan werken en is daarna aan het werk gegaan.

De structuur van PanSophia. Na een jaar hard werken is er een stichting in oprichting met een duidelijke juridische en organisatorische structuur zoals neergelegd in de statuten en het

huishoudelijk reglement. Academie PanSophia gaat activiteiten ontwikkelen op het gebied van Onderzoek, Onderwijs, Maatschappelijke voorlichting en Kennisoverdracht. In het afgelopen jaar zijn al tot stand gekomen: de preambule, de doelstelling, de statuten, de naam en subnaam, de huisstijl, een algemene folder en de website.

Onderwijsprogramma. In januari 2009 start blok 1 van het onderwijsprogramma. Op zes zaterdagen (een keer in de maand) wordt een basisprogramma ‘Leer je moedertaal weer spreken’ aangeboden. Blok 2 start najaar 2009. Diverse docenten die op archeologisch en kunsthistorisch gebied goed thuis zijn in godinculturen geven een zaterdag per maand les. Naar deze culturen worden reizen georganiseerd. Als eerste reis is een reis naar Kreta gepland o.l.v. archeologe Drs. Stella Lubsen-Admiraal. Andere reizen staan in de steigers: zoals een reis naar Toscane olv Dr Selma Sevenhuysen en reizen naar Egypte, Griekenland, Italië en Engeland en Ierland. Publicaties van binnenlandse excursies en buitenlandse reizen verschijnen op de website en in boekvorm. Van de reizen worden cultuurhistorische reisgidsen uitgebracht, waarin tempels, landschap, kunst in musea, mythen, volksverhalen en volksrituelen vanuit een vrouwelijk perspectief worden onderzocht en beschreven. Publicaties van de Academie worden in diverse series gerangschikt en uitgebracht door de uitgever van de Academie: A3 boeken van Adrie Beyen. U kunt het voorlopig programma voor 2009 en 2010 straks inzien in de onderwijsstand en vinden op onze website.

De toekomst. Tijdens lezingen viel me altijd op hoeveel goede initiatieven er door individuele mensen genomen werden en hoe weinig anderen daarvan wisten. Ieder leek bezig het wiel uit te vinden. Dat gaat nu veranderen. In de Academie sluiten wetenschappers en mensen van de praktijk een pakt. Hier ligt het geheim van de kracht van PanSophia: die unieke combi tussen theorie en praktijk. In PanSophia werken wij allen samen. Wij zijn allen die matriarchaatonderzoekers, de een komend vanuit de theorie en de ander vanuit de praktijk. De theorie biedt de basis en de structuur voor mensen uit de praktijk. Deze samenwerking levert een unieke kruisbestuiving op die vruchtbaar zal blijken te zijn. Daarom nu ook de oproep aan u: breng uw deskundigheid in. Doe het voor Sophia, de universele goddelijke Moeder, doe het voor Moeder aarde, doe het voor onze gezamenlijke toekomst. Mocht u iets willen doen, bundel dan de kracht met de anderen die in het kennisveld van uw keuze werken.

Kennisvelden. Het werkterrein van de Academie is verdeeld in tien kennisvelden, die in de levensbloem of het logo van de academie terugkomen. **De eerste drie kennisvelden** vormen een cluster: kosmologie en evolutie, gods- en mensbeeld, en geest, ziel en lichaam. Het is duidelijk dat met name de Jungiaanse psychologie en het neojungianisme met tal van jungismes allerlei invalshoeken bieden om diverse van onderwerpen nu eens niet als zweverig ter zijde te schuiven maar serieus te onderzoeken. **Kennisveld 4** betreft de moederculturen en androgyne cultuurbewegingen in oude en moderne tijden, waarover in blok 1, 2 en 3 van het onderwijsprogramma lessen worden verzorgd en waarheen binnenlandse excursies en buitenlandse reizen worden georganiseerd.

Dat brengt me bij het volgende kennisveld: 5 natuur en landschap. Moeder natuur: wat zijn we ver van haar afkomen te staan. Wat is er veel te doen op het gebied van natuureducatie en natuurbeleving. Op het programma in blok 2 staat een excursie naar het besloten landgoed Hoog-Deelen op de Hoge Veluwe; docente Viathou Peletier is vandaag in ons midden. Zij heeft op unieke wijze contact met de in het wild levende dieren op Hoog-Deelen. Zij heeft een plaats beschermd waar bij wijze van spreke de leeuw naast het bokje ligt: de wilde zwijnen grazen er aan je voeten. Wij beschouwen het als een groot voorrecht dat zij het besloten landgoed voor PanSophia openstelt.

Verder naar kennisveld **6 seksualiteit en relatie**. Het zal ieder duidelijk zijn dat er op dit gebied ongelofelijk veel moet gebeuren. Jonge mensen opvoeden in zelfrespect en waardering van de eigen vruchtbaarheid en dat van de partner, wordt door Academie PanSophia als een van de belangrijkste thema's beschouwd. Bouwen aan duurzame en liefdevolle relaties, waar liefdevol opgroeiende kinderen uit voortkomen. Wijze kinderen. Het gaat er niet om van buiten mooi te zijn, maar van binnen sterk en vrij te zijn en dus mooi te zijn: innerlijk geëmancipeerd te zijn. Er moeten lesprogramma's voor jongeren worden ontwikkeld. Als u hierin uw steentje wilt bijdragen, ga dan straks naar de stand van Maatschappelijke Voorlichting of Samenleving.

7 Helen en genezen. Kruidenleer, traditionele geneeswijzen, genezen via sjamanisme. Van oudsher deden vrouwen in prehistorische tijden deze kennis op tijdens het voedselverzamen en het verzorgen van kinderen, zieken en ouderen. Deze kennis is in tal van inheemse culturen behouden gebleven. Het is van het grootste belang dat we deze oude kennis die verbonden is met de schatten in de natuur weer operationeel maken. We leven in een tijd waarin steeds meer mensen ziek worden, in een tijd waarin wordt geschat dat in 2020 een op de drie vrouwen geveld zal zijn door kanker. Vandaag aanwezig is Alize Timmerman, oprichtster van het Hahnemann-instituut, een bijscholings- en opleidingsinstituut voor klassieke homeopathie. Door het lezen van de energievelen van planten en dieren ontwikkelt dit instituut moderne homeopathische middelen die een hoog niveau van genezing bevorderen. Alize, die haar instituut openstelt voor introductiebijeenkomsten van PanSophia, is herkenbaar aan de mortier of de vijzel waarmee zij rondloopt. Wisselt u met haar van gedachten over dit kennisveld.

Kennisveld 8 leven en dood: van oudsher begeleiden vrouwen de stervenden bij het zich losmaken uit de wereld van de stof en het overgaan naar een nieuw geestelijk leven. Stervensbegeleiding, rouwverwerking: hoe belangrijk is het de know how hierover te bundelen? Hoe belangrijk is het ook aandacht te schenken aan de psychische dood, waarin depressie en psychose vanuit het zelfoplossend vermogen van de ziel benaderd worden.

In kennisveld 9, Mens en samenleving, wil de Academie nieuwe leiderschapsmodellen ontwikkelen. Meldt u, als u hieraan een steentje wilt bijdragen.

Dan tot slot klank, dans, beeld en woord, kennisveld 10: deze schone kunsten behoren tot de instrumenten van Sophia. Daarmee haalt zij mensen uit hun hoofd naar hun hart en hun gevoel. Zij vormen de pijlers waarop in het moederland een harmonieuze samenleving werd gebouwd. De beoefening leert mensen de hersenlinkerhelft met mannelijke kwaliteiten als daadkracht, logica en doelgerichtheid in balans te brengen met vrouwelijke kwaliteiten als ontvankelijkheid, intuïtie, dromend bewustzijn en het totaaloverzicht. Hierdoor worden beide hersenhelften geharmoniseerd en ontstaat er een geïntegreerd bewustzijn van balans en eenheid.

Oproep. Het is tijd voor het slotakkoord in deze rede. Zeven zuilen hakte Sophia in het boek der Spreuken uit. En toen was er die achtste. Als begin van een nieuw octaaf: als het begin van een tijd van geest en vrede. Moeder Sophia, moeder van de kosmos en moeder van de aarde: help! Wij bouwen een huis, een tempel voor u. Wij zijn als ijverige bijen bezig de tuin rond uw huis van woestijn tot paradijs te maken. Tot vruchtbare tuin waar overal water stroomt, een tuin waar groene bomen bloeien, waar kruiden en bloemen geuren en vogels zingen. Waar de vrucht van eeuwig leven in kosmische verbondenheid te vinden is. Waar de leeuw naast het bokje ligt; waar overvloed is voor alles en allen. Wij zijn bezig u op aarde in onszelf en in de maatschappij weer een plaats te geven. Kom nu ook. Zie ons aan en help ons.

Geef, dat wij mannen en vrouwen nu samen bezielde in actie komen. Moge de mannen het vrouwelijke in henzelf en in de vrouwen respecteren, mogen zij voorgaan, het zware werk doen en beschermen wat hen lief is. Moge de vrouwen zich herinneren en in hun oerkracht gaan staan.

Ik dank u voor uw aandacht.

Ik heb gezegd.

Annine van der Meer